

- гуманізацію освіти, що передбачає задоволення попиту кожного індивіда на освітні послуги певного обсягу змісту та якості з урахуванням кон'юнктури на ринку праці індивідуального рівня освіти, віку, соціального стану, зайнятості, місця проживання;
- підвищення ефективності освіти, що визначається якістю, швидкістю та економічністю.

Література

1. Закон України “Про вищу освіту” (з доповненнями) // *Відомості Верховної Ради*. – 2002. – № 20.
2. Закон України „Про освіту” // *Відомості Верховної Ради*. – 2002. – № 20.
3. Александров В. *Освітня послуга* // *Економіка України*. – 2006. – № 8. – С. 54–60.
4. <http://www.ugis.ru/uslug.htm>
5. Романов А.А., Тихомирова Н.В. *Проблемы исследования поведения потребителей на рынке образовательных услуг* // *Открытое образование*. – 2006. – № 3. – С. 82–87.
6. Пономаренко Т.М. *Організаційно-економічний механізм регулювання сфери освітніх послуг в Україні у контексті євроінтеграційних процесів: Автореф. дис...д-ра філософії в галузі управл. людськими ресурсами*. – К., 2008. – 23 с.
7. http://vio.fio.ru/vio_21/cd_site/Articles/art_1_3.htm.
8. Пирожков С.І. *Ринок освіти у глобальному вимірі: Європейський досвід для України* // *Стратегічна панорама*. – 2002. – № 2. – С. 25.
9. Патора Р. *Ринок освіти в системі кадрового забезпечення стратегічного розвитку країни* / Національний університет “Львівська політехніка”. – Л.: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2002. – 336 с.
10. Василенко В.О., Ткаченко Т.І. *Виробничий (операційний) менеджмент: Навч. пос. / За ред. В.О. Василенка*. – Вид. 2-ге, виправл. і доп. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 532 с.
11. Герасимова С. *Послуга як об'єкт маркетингової діяльності підприємства* // *Банківська справа*. – 2005. – № 4. – С. 53–59.
12. Плахотнікова Л.О. *Формування ринку освітніх послуг в Україні: стан і проблеми розвитку* // *Формування ринкових відносин в Україні*. – 2005. – № 4(47). – С. 50–54.
13. Данилишин Б., Куценко В. *Ринок освітніх послуг: основні тенденції та шляхи модернізації* // *Україна: аспекти праці*. – 2005. – № 8. – С. 34.
14. Щетинин В.П., Хроменко Н.А., Рябушкин Б.С. *Економіка образования: Учебное пособие для студ. вузов, обуч. по пед. спец. / Российское педагогическое агентство*. – М., 1998. – 305 с.

УДК 339.9.012.23

Ю.В. НАСІКОВСЬКА

Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО РАЙОНУ

Для досягнення сталого економічного розвитку регіонів України необхідне різке посилення зовнішньоекономічної діяльності та інвестиційного процесу. Активізація зовнішньоекономічної діяльності по суті є вирішальною

ланкою всієї економічної політики держави і вимагає регіонального підходу до врахування всього комплексу факторів, що її обумовлюють.

Вітчизняні вчені приділяють значну увагу проблемам зовнішньоекономічної діяльності регіонів, їх соціально-економічного розвитку, формуванню інвестиційної сфери, вдосконаленню територіальної організації господарства. Зокрема, теоретико-методологічним основам інвестиційної діяльності та проблемам просторової організації продуктивних сил на мезо- та мікрорегіональному рівнях і їх розвитку в економічних районах України присвячені роботи Б.М. Данилишина, І.І. Лукінова, Л.Г. Чернюк, М.І. Фащевського, О.В. Горської [1, 2]. Певні аспекти розвитку зовнішньоекономічної діяльності вивчали Л.В. Батченко, Г.М. Дроздова, В.В. Дятлова, О.Г. Ткаченко, Т.В. Семенова [3].

Незважаючи на високий загальний науковий рівень дослідження означених проблем, у тому числі впливу регіональних факторів на розвиток зовнішньоекономічної діяльності та інвестиційних процесів, існує необхідність їх поглибленого вивчення в контексті сучасних трансформаційних економічних перетворень, особливо з погляду її ролі у здійсненні структурної перебудови регіональної економіки.

Метою статті є визначення регіональних особливостей розвитку зовнішньоекономічної діяльності та можливості її активізації на прикладі Поліського економічного району.

Для України властивий постачально-збутовий і посередницько-торговий характер виходу на світогосподарський ринок. Пріоритетною для неї може стати виробничо-інвестиційна модель, яка повинна включати не лише сферу зовнішньої торгівлі, але й співробітництво по всіх ланках виробничо-технологічного процесу, що забезпечить досягнення більш вагомого результату. У процесі виходу на світогосподарський ринок доцільно орієнтуватись не на окремі товари, а на конкурентоспроможні галузі і міжгалузеві блоки, територіально-виробничі комплекси, в яких бере участь український бізнес.

Основою зовнішньоекономічної діяльності є створення умов для формування довгострокових конкурентних переваг вітчизняних товаровиробників на основі високопродуктивної праці, конкуренції в галузях, динамічного оновлення і підвищення стійкості конкурентних переваг. Зовнішньоекономічна діяльність України, експортна орієнтація її економіки, лібералізація зовнішньоекономічних зв'язків потребують підвищення існуючих і потенційних конкурентних переваг вітчизняних товаровиробників. Це вимагає зіставлення та оцінки переваг як виробництва, так і наявних створених суспільством конкурентних можливостей.

Економічні райони України характеризується значними міжрегіональними і міжгалузевими диспропорціями, що є результатом недостатнього використання природно-ресурсного, соціально-економічного потенціалів регіонів, врахування попиту і пропозиції виробленої продукції. На сучасному етапі відбуваються процеси посилення територіальної диференціації

економічного і соціального розвитку економічних районів України, що позначається на їх зовнішньоекономічній діяльності.

Роль, місце і специфіку поведінки регіонів на зовнішньому ринку визначає інтегрований критерій конкурентоспроможності – рівень ефективності використання ресурсів. Поліський економічний район має значні конкурентні переваги в господарському комплексі України, зокрема достатньо вигідне гео економічне положення, природні ресурси та виробничий і соціальний потенціал. Його потенційні переваги слід розвивати і реалізовувати.

Експортний потенціал району та його конкурентні переваги не стійкі. Вони мають кон'юнктурний характер по обмеженій групі виробів і на тих ринках, які не завжди визначають рівень світової конкуренції. До того ж розвиток ринкових відносин і зміцнення ринкового механізму як в Україні в цілому, так і в Поліському районі призводить до певної трансформації експортного потенціалу. Відповідно до ринкової кон'юнктури його потенціал є відносним. Його визначення здійснюється шляхом інтеграції природно-ресурсного, економічного, соціального та інших потенціалів. Цей потенціал можна розглядати як обсяг можливостей, що національна економіка здатна створити і реалізувати на зовнішніх ринках при відповідних внутрішніх і зовнішніх обмеженнях без збитків для себе і з максимальним прибутком.

Конкурентоспроможність економіки є вирішальним критерієм у вирішенні проблем зовнішньоекономічних зв'язків і рівня відкритості економіки. Однак невисокі конкурентні переваги, безсистемність торгівлі при небажаному коливанні кон'юнктури світових товарних ринків можуть призвести до критичних ситуацій.

В загальнодержавному поділі праці основними галузями економіки Поліського району є промисловість, сільське господарство, транспорт і зв'язок. Зважаючи на сприятливе географічне положення та виходячи із господарської спеціалізації, економічний район має досить розвинуті економічні зв'язки з багатьма країнами. Тут зосереджено значний експортний потенціал за рахунок діяльності окремих галузей.

Найвищі показники експорту товарів 2006 р. по Україні спостерігались в експорті продукції хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (8,8% від загального обсягу), мінеральних продуктів (10,1%) та недорогоцінних металів і виробів з них (42,8% від загального експорту товарів).

Загальна кількість об'єктів підприємницької діяльності, що здійснюють експорт товарів у Поліському районі, 2006 р. становила 1329 од., що відповідає 9,8% від загальної чисельності підприємств в Україні. Питома вага експорту району сягає 3,1% від усієї вартості експорту України. Підприємства, які імпортують товари на Поліссі, становили 2000 р. 7,7%, а 2006 р. їх кількість зменшилась до 6,3% від загального показника в Україні (табл. 1).

У сфері експорту послуг найбільша частка в Поліському районі припадає на Волинську та Житомирську області – 0,8% від загальної кількості в кожному регіоні. З 2006 року у всіх областях (регіонах) Поліського району зберігається тенденція переважання імпорту над експортом послуг, крім Житомирської, де спостерігається зворотня тенденція (табл. 2).

**Обсяги експорту-імпорту товарів у Поліському економічному районі,
2000–2006 рр.***

Регіон, область	Експорт				Імпорт				Сальдо експорт (+) імпорт(-) за вартістю, млн. дол. США	
	кількість підприємств, одиниць		вартість, млн. дол. США		Кількість підприємств, одиниць		Вартість, млн. дол. США			
	2000	2006	2000	2006	2000	2006	2000	2006	2000	2006
Україна	14649	13521	14572,5	38368,0	21073	24390	13956,0	45038,6	616,5	-6670,6
Поліський	<u>1140</u> 7,7**	<u>1329</u> 9,8	<u>501,3</u> 3,4	<u>1255</u> 3,1	<u>1158</u> 5,5	<u>1579</u> 6,3	<u>716,3</u> 5,1	<u>1549,2</u> 3,4	-215	-294,2
Волинська	<u>307</u> 2,1	<u>371</u> 2,7	<u>147,7</u> 1,0	<u>336,3</u> 0,8	<u>352</u> 1,7	<u>549</u> 2,2	<u>367,3</u> 2,6	<u>626,3</u> 1,4	-	-290
Житомирська	<u>380</u> 2,6	<u>473</u> 3,5	<u>136,7</u> 0,9	<u>314,3</u> 0,8	<u>292</u> 1,4	<u>448</u> 1,8	<u>91,2</u> 0,7	<u>206,2</u> 0,4	-69,5	108,1
Рівненська	<u>241</u> 1,6	<u>243</u> 1,8	<u>85,1</u> 0,6	<u>291,4</u> 0,7	<u>251</u> 1,2	<u>332</u> 1,3	<u>84,5</u> 0,6	<u>459,3</u> 1,0	0,6	-167,9
Чернігівська	<u>212</u> 1,4	<u>242</u> 1,8	<u>131,8</u> 0,9	<u>313,1</u> 0,8	<u>263</u> 1,2	<u>250</u> 1,0	<u>173,3</u> 1,2	<u>257,4</u> 0,6	-41,5	55,7

* Розраховано за джерелами [4, с. 280; 5, с. 253]

** Знаменник – частка від загальноукраїнського показника, %

Таблиця 2

**Обсяги експорту-імпорту послуг у Поліському економічному районі,
2006 р.***

Регіон область	Експорт		Імпорт		Сальдо експорт (+) імпорт (-) за вартістю, млн. дол. США
	кількість підприємств, одиниць	вартість, млн. дол. США	кількість підприємств, одиниць	вартість, млн. дол. США	
Україна	4437	7505,5	3532	37194	-29688,5
Поліський	<u>200</u> 4,5**	<u>78,1</u> 1,1	<u>216</u> 6,1	<u>43,7</u> 0,1	34,4
Волинська	<u>60</u> 1,4	<u>18,3</u> 0,2	<u>112</u> 3,1	<u>16,7</u> 0,04	1,6
Житомирська	<u>47</u> 1,1	<u>5,9</u> 0,1	<u>19</u> 0,5	<u>2,4</u> 0,00	3,5
Рівненська	<u>55</u> 1,2	<u>50,1</u> 0,7	<u>44</u> 1,2	<u>11,9</u> 0,03	38,2
Чернігівська	<u>38</u> 0,8	<u>3,8</u> 0,1	<u>41</u> 1,1	<u>12,7</u> 0,03	-8,9

* Розраховано за джерелом [5]

** Знаменник – частка від загальноукраїнського показника, %

Зміцнення економічних зв'язків із зарубіжними країнами здійснюються також у вигляді інвестицій. Обсяг інвестицій в основний капітал становив: у Житомирській та Чернігівській областях – по 1,2%, Волинській – 1,5, Рівненській – 1,7% від загального обсягу по регіонах України.

Прямі іноземні інвестиції в Україну за видами економічної діяльності спрямовані в сільське господарство, мисливство, лісове господарство та пов'язані з ним послуги – 1,8%, лісове господарство і пов'язані з ним послуги – 7,7, промисловість – 28,3, у тому числі добувну – 1,9, переробну – 26,1, фінансову діяльність – 11,4, виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 6,0% від загальної кількості.

На кінець 2006 р. на Поліський економічний район припадало 298,2 млн. дол. США іноземних інвестицій, що становить 1,4% від загального обсягу по Україні (табл. 3). Обсяг прямих іноземних інвестицій з Поліського економічного району в економіку інших країн на кінець 2006 року був незначним – 17,8 млн. дол. США.

Таблиця 3

Прямі іноземні інвестиції в Поліському економічному районі, 2006 р.*

Регіон, область	Прямі іноземні інвестиції в регіоні, млн. дол. США		Прямі іноземні інвестиції з регіонів в економіку інших країн, млн. дол. США	
	на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року
Україна	16890,8	21186,0	219,5	221,5
Поліський економічний район	267,3	298,2	17,8	0,3
Волинська	79,1	92,9	17,6	0,1
Житомирська	90,0	123,7	0,1	0,1
Рівненська	77,3	109,4	0,0	0,0
Чернігівська	98,2	81,6	0,1	0,1

* Розраховано за джерелом [5, с. 264]

Таким чином, зовнішньоекономічна діяльність Поліського району включає торгівлю товарами, послугами та інвестиційну діяльність. Виробництво та рух інвестиційних товарів на світовому ринку забезпечується системою підприємств та організацій. Сальдо зовнішньої торгівлі товарами 2006 р. було від'ємним, тобто імпорт товарів у районі переважав його експорт. Аналогічна ситуація спостерігалась і 2000 р. Вона характерна для всіх областей району. Лише Житомирська область 2006р. мала додатне сальдо, найбільше від'ємне сальдо зовнішньоекономічної діяльності зафіксоване у Волинській, а найменше – в Чернігівській області.

Сальдо торгівлі послугами 2006 р. було додатнім у трьох областях району, а від'ємне – у Чернігівській області (8,9 млн. дол. США). Прямі іноземні інвестиції в Поліський економічний район були незначні і становили менше як 300 млн. дол. США. Найбільша їх частка припадала на Житомирську і Рівненську області.

Однією із причин низької інвестиційної діяльності в районі є відсутність чіткої визначеності та послідовності у проведенні державної інвестиційної політики, реалізація перспективних напрямів якої повинна значно покращити ситуацію з формуванням та освоєнням інвестицій. Важливою особливістю регіональної інвестиційної діяльності є значні зміни у структурі капітальних вкладень за джерелами інвестування. В останні роки зменшилася частка

державних капітальних вкладень і зросла роль інвестицій за рахунок власних коштів. У структурі капітальних вкладень чільне місце стали займати інвестиції за рахунок місцевих бюджетів та іноземні. Іноземні інвестиції при цьому виконують роль каталізатора структурної перебудови економіки та інтегратора національних ринків у міжнародний контекст.

У найближчій перспективі передбачається розширення інвестиційної сфери в економіці Поліського економічного району, що сприятиме покращенню структури його зовнішньоекономічних зв'язків.

Зовнішньоекономічна діяльність району буде направлена на ефективне використання місцевих рекреаційних ресурсів, створення оздоровчотуристичного комплексу загальноєвропейського значення; підвищення рівня зайнятості населення в напрямі зростання економічної діяльності в малих і середніх містах, селищах та селах району; розширення прикордонного співробітництва.

Література

1. *Продуктивні сили економічних районів України / Данилишин Б.М., Чернюк Л.Г., Горська О.В. та ін. / Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. – К.: Нічлава, 2000. – 517 с.*
2. *Данилишин Б.М., Чернюк Л.Г., Фащевський М.І. Просторова організація продуктивних сил України: мезо- та мікрорегіональний рівень / Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. – Вінниця : Книга-Вега, 2007. – 572 с.*
3. *Зовнішньоекономічна діяльність: теорія і практика сучасного менеджменту / Батченко Л.В., Дроздова Г.М., Дятлова В.В. та ін. / Донецький держ. ун-т управління. – Донецьк: Норд-Прес, 2005. – 244 с.*
4. *Статистичний щорічник України за 2000 рік / Держкомстат України. – К.: Видавництво “Техніка”, 2001. – 598 с.*
5. *Статистичний щорічник України за 2006 рік / Держкомстат України. – К.: Видавництво “Консультант”, 2007. – 551 с.*

УДК 336.22

Т.Г. ЗАТОНАЦЬКА

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ВПЛИВ ПОДАТКОВО-БЮДЖЕТНИХ ІНСТРУМЕНТІВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ

За допомогою бюджетної політики, а саме податкової політики та політики державних видатків, забезпечується досягнення національної стратегії розвитку держави. Так, державні видатки на соціальну сферу, економічну діяльність, видатки на фундаментальні дослідження, фінансування державних програм розвитку, розширення можливостей місцевих бюджетів здійснювати інвестиційну діяльність створюють сприятливі умови для інвестиційної